

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ PHÁT TRIỂN CON NGƯỜI – Ý NGHĨA HIỆN THỜI TRONG CÔNG CUỘC ĐỔI MỚI Ở VIỆT NAM

Thái Thị Khương

Khoa Lý luận Chính trị, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

Email: thaikhuong040510@gmail.com

Ngày nhận bài: 04/01/2019; ngày hoàn thành phần biên: 10/01/2019; ngày duyệt đăng: 02/7/2019

TÓM TẮT

Hồ Chí Minh nghiên cứu về con người trên nhiều phương diện khác nhau, trong đó phát triển con người là nội dung đặc biệt quan trọng được người bàn đến. Tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển con người là sự kết hợp biện chứng trong các mối liên hệ, phát triển con người vì mục tiêu giải phóng con người; phát triển con người thông qua giáo dục - đào tạo; phát triển con người toàn diện, là sự kết tinh sâu sắc trong chiến lược phát triển con người Việt Nam được Hồ Chí Minh thể hiện trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam. Trong thời kỳ đổi mới, tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển con người càng có ý nghĩa quan trọng được Đảng ta vận dụng sáng tạo và phát triển phù hợp với thực tiễn. Nhằm hướng đến phát triển con người chất lượng cao, phát triển con người toàn diện, đáp ứng nguồn nhân lực chất lượng cao, phù hợp với xu thế chung của thời đại.

Từ khóa: Phát triển con người toàn diện, Phát triển con người, Con người Hồ Chí Minh.

Vấn đề con người luôn là đối tượng nghiên cứu trung tâm và quan trọng nhất của các lĩnh vực khoa học, trong đó có triết học. Lý luận về phát triển con người Việt Nam được Hồ Chí Minh tiếp cận xuyên suốt trong hệ thống tư tưởng của Người. Trong khuôn khổ bài viết, tác giả chỉ xin nêu một số nội dung cơ bản sau:

Thứ nhất, phát triển con người vì mục tiêu giải phóng con người

Phát triển con người vì mục tiêu giải phóng con người, tư tưởng này được thể hiện thông qua việc nhận thức tầm quan trọng của con người trong tiến trình cách mạng, Hồ Chí Minh đã nhận thức sâu sắc rằng muốn đem lại cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho nhân dân là phải giải phóng được dân tộc, giải phóng giai cấp và tiến tới giải phóng xã hội, nhằm xây dựng xã hội mới, xây dựng con người mới. Các cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, luôn gắn bó chặt chẽ với nhau và chỉ có như vậy con

người mới được hoàn toàn tự do, ấm no, hạnh phúc. Vì vậy, Hồ Chí Minh đặt mục tiêu giành độc lập cho dân tộc lên vị trí hàng đầu. Lý giải vấn đề trên, Người cho rằng, nếu dân tộc không được giải phóng, đất nước không có độc lập, thì cũng không thể giải phóng cho quần chúng nhân dân lao động.

Chính vì vậy, việc cần thiết nhất là, giải phóng dân tộc, giành độc lập cho đất nước, mang lại hạnh phúc cho nhân dân là điều kiện tiên quyết để giải phóng con người, thực hiện quyền bình đẳng, tự do, bác ái như tất cả các dân tộc khác trên thế giới. Giải phóng con người tức là mang lại hạnh phúc đích thực cho con người, tiến tới phát triển con người một cách toàn diện. Với Hồ Chí Minh, giải phóng con người, phát triển con người toàn diện là mục tiêu tối cao của cách mạng vô sản, của công cuộc xây dựng chế độ xã hội mới. Hồ Chí Minh không chỉ dừng lại ở việc giải phóng con người thoát khỏi mọi áp bức, bóc lột, mọi sự trói buộc bởi những quan niệm cũ kỹ, lạc hậu của xã hội cũ, mà giải phóng con người là quan tâm đến lợi ích, đến cuộc sống hàng ngày của con người, Người khẳng định: “Chúng ta đã hy sinh phấn đấu để giành độc lập... Chúng ta đã tranh được tự do, độc lập rồi mà dân cứ chết đói, chết rét, thì tự do, độc lập cũng không làm gì. Dân chỉ biết rõ giá trị của tự do, của độc lập khi mà dân được ăn no, mặc đủ” [3, tr.152]. Do vậy, việc chúng ta phải thực hiện ngay là, làm cho dân có ăn; làm cho dân có mặc; làm cho dân có chỗ ở; làm cho dân có học hành, là mục đích mà chúng ta cần phấn đấu để làm cho dân được tự do, độc lập. Người không ngừng phấn đấu để thực hiện nguyện vọng chính đáng, mang lại hạnh phúc cho nhân dân. Người luôn muốn thực hiện những điều tốt đẹp cho tất cả mọi người, là làm cho người nghèo thì đủ ăn, người đủ ăn thì khá giàu, người khá giàu thì giàu thêm, người nào cũng biết chữ. Tư tưởng ấy, chứa đựng ý nghĩa nhân văn và giá trị nhân đạo sâu sắc về con người và giải phóng con người của Hồ Chí Minh đến nay vẫn còn nguyên giá trị.

Bất kỳ xã hội nào, thời đại nào, việc xây dựng xã hội mới là để cho con người có được cuộc sống ấm no, hạnh phúc, được hưởng công bằng, văn minh, con người thực sự được giải phóng về các mặt kinh tế, chính trị, văn hóa - xã hội, có điều kiện để thoả mãn các nhu cầu về vật chất và tinh thần, có cơ hội để phát triển toàn diện về mọi mặt, có điều kiện để cống hiến nhiều hơn cho xã hội. Đây là mơ ước, nguyện vọng ngàn đời của con người Việt Nam trong suốt mọi thời đại.

Thứ hai, phát triển con người thông qua giáo dục - đào tạo

Tư tưởng Hồ Chí Minh chứa đựng giá trị nhân văn cao cả, đó chính là tư tưởng về con người, xây dựng con người và phát triển con người. Hồ Chí Minh trong suốt quá trình hoạt động cách mạng của mình, luôn đặt việc giải phóng con người, giải phóng dân tộc là nhiệm vụ quan trọng, đặc biệt, tiến tới phát triển con người toàn diện. Hồ Chí Minh xác định, việc phát triển con người trước tiên là mang lại hạnh phúc cho con người, hạnh phúc đó là làm sao cho mọi người có điều kiện vật chất đầy đủ, ai

cũng được học hành. Giải quyết những nhu cầu thiết yếu nhất mà một con người cần đạt được. Vì vậy, khi mới giành được chính quyền, Người đã chủ trương xây dựng một nền kinh tế vững mạnh với tinh thần phải làm cho người dân được “ăn no, mặc ấm” rồi mới đến “học hành tiến bộ”. Xác định việc cần làm ngay, làm kịp thời để mọi người có quyền thụ hưởng những giá trị vật chất và tinh thần mà xã hội mới mang lại. Cần phải xây dựng một nền kinh tế vững mạnh, do nhân dân lao động làm chủ để phát triển các lĩnh vực khác của toàn xã hội. Từ đó, tạo tiền đề xây dựng một dân tộc giàu mạnh. Người nhận thức sâu sắc về giá trị tri thức, trí tuệ của con người, làm nên sức mạnh của một dân tộc, một dân tộc có mặt bằng dân trí thấp là dân tộc bị tụt hậu so với thế giới, “một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”, do vậy, phải diệt giặc dốt, nâng cao dân trí, bồi dưỡng nhân tài, là việc cần thực hiện để xây dựng nhà nước mới, xã hội mới. Nâng cao dân trí là điều kiện để phát triển văn hoá - xã hội, tạo tiềm năng và trí tuệ để đủ sức vươn lên một xã hội văn minh, giàu mạnh. Vì vậy, nâng cao dân trí, phát triển trí lực con người cần phải giáo dục con người từ khi còn bé. Người ưu tiên chăm lo giáo dục, đào tạo cho các cháu thiếu niên, nhi đồng ở nhà trường cũng như ở ngoài xã hội. Đây là sự bắt đầu của việc “trồng người”. Uốn cây từ lúc cây còn non, giáo dục trẻ em từ lúc còn bé không chỉ là điều cần thiết đối với các bậc cha mẹ, mà còn rất quan trọng trong việc thực hiện chiến lược xây dựng con người và phát triển con người trong tương lai.

Phát triển con người thông qua giáo dục đào tạo, Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng việc giáo dục, đào tạo con người trong việc hình thành nhân cách. Người đã dành nhiều thời gian tâm huyết cho sự nghiệp giáo dục, đào tạo để phát triển con người. Việc giáo dục con người không chỉ giáo dục về tri thức khoa học mà còn phải giáo dục nhân cách, đạo đức cho con người. Vì vậy, con người cần phải được dạy dỗ và tu thân mới nên người tốt được, mới có thể loại bỏ những hạn chế, những thói hư tật xấu, những bản năng tự nhiên của con người; Hiền, dữ phải đâu là tính sẵn, phần nhiều do giáo dục mà nên. Việc giáo dục, đào tạo con người bao giờ cũng gắn với hoạt động thực tiễn của họ và lấy đó làm thước đo tác dụng của giáo dục, đào tạo con người. Con người chỉ có tham gia vào hoạt động thực tiễn, góp phần cải tạo xã hội mới đồng thời cải tạo được chính bản thân mình. Giáo dục tạo ra nhân cách và từng bước hoàn thiện con người. “Óc những người tuổi trẻ trong sạch như một tấm lụa trắng, nhuộm xanh thì thành xanh, nhuộm đỏ thì sẽ đỏ”. “Nhuộm” ở đây chính là chức năng của giáo dục thông qua dạy và học” [5, tr.385]

Giáo dục là yếu tố quyết định trực tiếp nâng cao trình độ học vấn, trình độ khoa học - cả khoa học xã hội và nhân văn, khoa học tự nhiên, khoa học kỹ thuật, chuyên môn nghiệp vụ, ngoại ngữ, trình độ tổ chức quản lý... Giáo dục sẽ giúp cho người học có một vốn tri thức về lịch sử, văn hoá của dân tộc Việt Nam và thế giới, mà không có nó thì sẽ không giữ được nền độc lập dân tộc, không thể tham gia một cách tích cực và có hiệu quả vào công việc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Giáo dục sẽ giúp

cho mỗi người có kiến thức mới để “biến một nước dốt nát, cực khổ thành một nước văn hoá cao và đời sống tươi vui hạnh phúc”. Mục tiêu của giáo dục là đào tạo con người thành những người công dân hữu ích cho đất nước Việt Nam, là phát triển toàn diện con người, thúc đẩy những năng lực sẵn có của con người. Với Hồ Chí Minh: Học để làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự đoàn thể, giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại. Học để sửa chữa tư tưởng. Học để tu dưỡng đạo đức cách mạng. Học để tin tưởng. Theo Hồ Chí Minh, để đạt được mục tiêu đề ra thì nội dung giáo dục phải toàn diện trên cơ sở vận dụng nhuần nhuyễn các lĩnh vực khoa học, phải phù hợp với tình hình thực tiễn của đất nước, các vùng miền, độ tuổi... Xây dựng nội dung dạy học phải khoa học, hợp lý, vừa kết hợp được lý luận khoa học với thực hành, vừa có tri thức phổ thông chắc chắn, thiết thực, vận dụng sáng tạo tri thức khoa học vào hoạt động thực tiễn có hiệu quả. Người lý giải: Nếu không có trình độ học vấn thì không học tập được kỹ thuật, tức cũng không theo kịp được thời đại của cuộc cách mạng khoa học - kỹ thuật, công nghệ đang phát triển mạnh mẽ, vì vậy, ngày càng tụt hậu xa hơn so với các nước. Nhưng điều đặc biệt là phải học chính trị, đạo đức, bởi vì nếu chỉ học văn hoá, kỹ thuật, chuyên môn mà không có chính trị, đạo đức thì như người nhắm mắt mà đi. Giáo dục chính trị, đạo đức là nền tảng nâng cao chất lượng văn hoá và chuyên môn. Để phát triển con người, bản thân mỗi cá nhân trong hoạt động sống của mình đều phải không ngừng tự hoàn thiện bản thân. Là người luôn luôn chú trọng đến việc phát triển con người và hoàn thiện nhân cách con người, Hồ Chí Minh cho rằng, «để phát triển con người thông qua việc giáo dục con người, cần phải có sự kết hợp chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường và xã hội. Giáo dục trong nhà trường, chỉ là một phần, còn cần có sự giáo dục ngoài xã hội và trong gia đình để giúp cho việc giáo dục trong nhà trường được tốt hơn. Giáo dục trong nhà trường dù tốt mấy, nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn” [5, Tr. 395]; “Nếu nhà trường dạy tốt mà gia đình dạy ngược lại, sẽ có những ảnh hưởng không tốt tới trẻ em và kết quả cũng không tốt” [6, tr.338]. Người yêu cầu nhà trường phải liên hệ chặt chẽ với gia đình và xã hội. Xem nhẹ bất kỳ khâu nào cũng đều hạn chế đến kết quả của giáo dục, hơn nữa có thể đưa lại hậu quả khó lường. Phát triển con người thông qua việc giáo dục con người là để nuôi dưỡng một tinh thần hiếu học, cầu tiến bộ, có ý thức chủ động, học tập không biết mỏi, học suốt đời, học mọi lúc, mọi nơi, học mọi người. Song, giáo dục luôn phải phù hợp với lứa tuổi, điều kiện thực tế. Đây thực sự là một khoa học. Hồ Chí Minh đã luôn xem trọng việc giáo dục nhằm phát triển con người. Đây là một yếu tố quan trọng trong chiến lược phát triển con người mà Hồ Chí Minh đã lựa chọn trong sự nghiệp cách mạng của Người.

Thứ ba, phát triển con người toàn diện

Phát triển con người toàn diện là một trong những nội dung quan trọng được Hồ Chí Minh quan tâm thực hiện, để phát triển con người toàn diện cần phát triển **thể lực, trí lực** và **tâm lực** cho con người:

Phát triển con người về thể lực

Phát triển con người về **thể lực** được coi là một nhiệm vụ quan trọng của chính sách xã hội mà Hồ Chí Minh thường xuyên quan tâm, thực hiện. Bởi vì, “giữ gìn dân chủ, xây dựng Nhà nước, gây đời sống mới, việc gì cũng cần đến sức khoẻ mới thành công” [3, tr.212]. Có sức khoẻ thì con người mới thực hiện được những ước mơ, nguyện vọng và mục đích của mình. Với ý nghĩa đó, sức khoẻ được Hồ Chí Minh xem là vấn đề sức mạnh của dân tộc. Người viết: Mỗi người dân yếu là cả dân tộc yếu. Người xem vấn đề sức khoẻ con người là cơ sở nền tảng của việc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Chăm lo sức khoẻ cho con người là nhiệm vụ hàng đầu của toàn Đảng và toàn dân ta, bởi sức khoẻ là vốn quý nhất của một con người và của toàn xã hội, là nhân tố quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Người chỉ rõ mối quan hệ khăng khít giữa sức khoẻ cá nhân và sức khoẻ cộng đồng, lập luận đó được Người lý giải, “một người dân khoẻ mạnh là cả dân tộc khoẻ mạnh, muốn người dân khoẻ mạnh, cần phải chăm lo đến đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân; cần phải luôn nhớ rằng, điều quan trọng bậc nhất trong kế hoạch kinh tế của chúng ta hiện nay là nhằm cải thiện đời sống nhân dân” [4, tr.429]. Bởi vì, cái vốn quý nhất của con người là vấn đề sức khoẻ, có sức khoẻ tốt là nền tảng để con người phát triển các mặt khác.

Ngay sau khi giành được chính quyền, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ra lời kêu gọi toàn dân tập thể dục. Người cho rằng, để “giữ gìn sức khoẻ thì phải thường xuyên tập thể dục thể thao” [5, tr.116]. Tập thể dục là để bảo vệ và nâng cao sức khoẻ, mỗi người cần phải rèn luyện thân thể, có thể lực tốt thì mới có thể tham gia tích cực những việc có ích cho xã hội. Vì vậy, cần phải mở rộng, phát triển phong trào thể dục, thể thao trong mọi tầng lớp, tổ chức đoàn thể xã hội, xem việc tập thể dục, rèn luyện cơ thể là trách nhiệm, bổn phận của mỗi người, bản thân Hồ Chí Minh là người đi đầu và luyện tập thể dục, thể thao tích cực, dù trong điều kiện, hoàn cảnh nào Người cũng dành thời gian tập luyện thể dục, thể thao để đảm bảo sức khoẻ, nhằm thực hiện mục tiêu cao cả mà Người theo đuổi.

Ngoài việc rèn luyện thể dục, thể thao nhằm nâng cao thể lực cho con người, thì việc chăm sóc y tế, nâng cao thu nhập, các vấn đề về phúc lợi xã hội, an toàn vệ sinh thực phẩm, giữ gìn môi trường sống lành mạnh, sạch sẽ, cũng được Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng, quan tâm. Theo Hồ Chí Minh, phòng bệnh còn hơn trị bệnh. Vì vậy, Người luôn nhắc nhở nhân dân, các tầng lớp, các cấp, các ngành, phải luôn chú ý đến vấn đề an toàn vệ sinh thực phẩm, môi trường, bảo vệ môi trường là điều nên làm. Mặt khác, phải thực hiện ăn sạch, uống sạch, mặc sạch, ở sạch thì mới có sức khoẻ. Ngoài ra, cần phải giữ gìn vệ sinh, môi trường sống sạch sẽ, lành mạnh, như trồng cây xanh, diệt côn trùng gây bệnh. Người cho rằng, “phải ra sức tiêu diệt những kẻ độc ác là ruồi, muỗi để trừ bệnh tật, bảo vệ sức khoẻ cho nhân dân...; phải kết hợp việc tiêu diệt ruồi muỗi với công tác vệ sinh như diệt chuột, quét dọn nhà cửa, đường xá, lấp các

vững nước bản” [6, tr.190-191]. Đây không chỉ là vấn đề bảo vệ sức khoẻ cho nhân dân, mà còn có ý nghĩa về chính trị, văn hoá, là bộ mặt của mỗi bản, làng, thôn, xóm, khu dân cư, khối phố. Vì vậy, cần phải gây dựng một phong trào vệ sinh rộng khắp, bền bỉ có chiến lược lâu dài, phải huy động toàn dân, dựa vào lực lượng của toàn dân, ý thức toàn dân thì mới giải quyết được vấn đề vệ sinh, phòng bệnh, bảo vệ sức khoẻ của nhân dân và phát triển thể lực con người. Bên cạnh, việc đảm bảo sức khoẻ cho con người Hồ Chí Minh còn chú ý đến phát triển trí lực con người.

Phát triển con người về trí lực

Một trong những tiêu chí để phát triển con người theo Hồ Chí Minh là phát triển con người về **trí lực**. Đây là yếu tố đóng vai trò cơ sở nền tảng và là bộ phận quan trọng của đời sống tinh thần, là yếu tố quyết định nhất đối với chất lượng con người. Hồ Chí Minh cho rằng, để phát triển trí lực con người Việt Nam, trước hết phải nâng cao trình độ văn hoá của con người. Sau khi nước ta giành được chính quyền, trình độ văn hoá, dân trí thấp, cần phải nâng cao dân trí, trước hết là xoá nạn mù chữ. Phong trào bình dân học vụ đã được phổ biến khắp trên mọi miền Tổ quốc để “diệt giặc dốt” là một trong ba thứ giặc lớn nhất của cách mạng Việt Nam. Đây là nhiệm vụ quan trọng và cấp bách cần phải được giải quyết kịp thời. Hồ Chí Minh kêu gọi: “Những người đã biết chữ hãy dạy cho những người chưa biết chữ. Những người chưa biết chữ hãy gắng sức mà học cho biết đi. Vợ chưa biết thì chồng bảo, em chưa biết thì anh bảo, cha mẹ không biết thì con bảo, người ăn, người làm không biết thì chủ bảo, các người giàu có thì mở lớp học ở tư gia dạy cho những người không biết chữ ở hàng xóm, láng giềng, các chủ ấp, chủ đồn điền, chủ hầm mỏ, nhà máy thì mở lớp học cho những tá điền, những người làm của mình” [3, tr.36 -37]. Lời kêu gọi của Hồ Chí Minh đã thu hút đông đảo các tầng lớp nhân dân tham gia vào mặt trận diệt giặc dốt, xoá bỏ các hủ tục lạc hậu, bước đầu nâng cao dân trí, phát triển trí lực cho người Việt Nam. Theo Hồ Chí Minh, cần phải nâng cao trình độ, phát triển trí lực để cho xã hội ngày càng văn minh. Người viết: “Chúng ta phải học nhiều, phải cố gắng học. Nếu không chịu khó thì không tiến bộ được. Không tiến bộ là thoái bộ. Xã hội còn đi xa. Công việc càng nhiều, máy móc càng tinh xảo. Mình không chịu học thì lạc hậu” [3, tr.554]. Xác định việc học là vốn tri thức cần thiết nhất đối với mỗi con người, học để hiểu biết, giúp con người tiến bộ, đồng thời học để con người nắm bắt những tri thức ngày càng cao, đáp ứng những công việc đòi hỏi trí tuệ con người càng lớn, sử dụng những máy móc ngày càng tinh xảo. Vì vậy, con người cần phải nỗ lực học tập, tiếp thu tri thức mới tiến bộ, đáp ứng sự phát triển không ngừng của xã hội.

Bởi vì, con người là một bộ phận của xã hội, tri thức của con người có được nâng cao, xã hội mới phát triển được. Ngược lại, xã hội tiến lên lại đòi hỏi năng lực con người phải được nâng cao để đáp ứng được yêu cầu mới của xã hội. Người cho rằng, “tình hình thế giới và trong nước luôn luôn biến đổi, công việc của chúng ta nhiều và mới, kỹ thuật của thế giới ngày càng tiến bộ, nhưng sự hiểu biết của chúng ta có hạn.

Muốn tiến bộ kịp với sự biến đổi vô cùng tận thì chúng ta phải nghiên cứu học tập, nghiên cứu học tập lý luận và kỹ thuật” [5, tr.392]. Là người luôn chú ý đến việc giáo dục khoa học - kỹ thuật cho con người, Hồ Chí Minh còn chú ý đến giáo dục chính trị và lãnh đạo tư tưởng tốt cho con người, nâng cao văn hóa, tư tưởng, hiểu biết sâu, rộng của con người, chính là nhằm đạt tới đỉnh cao của khoa học, kỹ thuật. Đó là bước chuẩn bị hết sức có ý nghĩa cho sự phát triển lâu dài của đất nước, cũng như cho việc hình thành và phát triển con người Việt Nam trong tương lai. Bởi vì, trong bối cảnh đất nước lúc bấy giờ, đa số nhân dân ta còn mù chữ, việc giáo dục khoa học - kỹ thuật là vô cùng khó khăn, nhờ việc định hướng hết sức quan trọng và kịp thời nên khi miền Bắc bước vào xây dựng chủ nghĩa xã hội, bên cạnh chủ trương giáo dục học vấn, kiến thức văn hoá, Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến công tác giáo dục đào tạo, bồi dưỡng trình độ khoa học - kỹ thuật cho nhân dân. Trong giai đoạn hiện nay, thế giới ngày càng chứng minh trình độ dân trí và tiềm lực khoa học công nghệ đã trở thành nhân tố quyết định sức mạnh và vị thế của một quốc gia trên thế giới. Nước ta cũng không nằm ngoài xu hướng chiến lược phát triển đó. Đảng ta luôn xác định: “Chú trọng phát hiện, bồi dưỡng, phát huy nhân tài, đào tạo nhân lực cho phát triển kinh tế tri thức” [1, tr.130], nhằm đáp ứng nhu cầu ngày càng cao trình độ tri thức của con người Việt Nam trong xu thế hội nhập quốc tế, hướng đến phát triển toàn diện con người cả về tri thức, đạo đức, trình độ khoa học, công nghệ tiên tiến.

Phát triển về tâm lực

Một trong những vấn đề quan trọng trong việc phát triển con người đó là mặt **tâm lực**. Theo Hồ Chí Minh, tâm có sáng thì trí mới bền, đó là phương châm hướng con người vươn tới cái mới, cái hay, cái cao cả; là đặc trưng cơ bản chỉ có ở con người. Để con người luôn hướng tới cái hay, cái đẹp, cái cao cả cũng là quá trình con người loại bỏ dần những gì xấu xa, ích kỷ trong bản thân con người, làm cho phần tốt trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa xuân và phần xấu mất dần đi. Cốt lõi của vấn đề là Hồ Chí Minh xem đạo đức tạo nên cốt cách của con người, giống như gốc của cây, ngọn nguồn của sông suối. Bởi con người trước hết phải có tâm trong sáng, có cái đức cao đẹp; đây là vấn đề có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong đời sống xã hội, cũng như trong đời sống của mỗi cá nhân. Nó thể hiện một cách sâu sắc nhất tính nhân văn, nhân đạo, nhân bản của mỗi xã hội và mỗi con người.

Vì vậy, cần phải giáo dục đạo đức cho tất cả mọi người. Đặc biệt, bồi dưỡng đạo đức mới - đạo đức cách mạng cho con người Việt Nam, nhằm phát triển họ về mặt tâm lực. Đồng thời, giáo dục đạo đức mới cho cán bộ, đảng viên, bởi trong tư tưởng Hồ Chí Minh, cán bộ, đảng viên phải có đạo đức, mới có thể lãnh đạo nhân dân, phục vụ nhân dân, phục vụ đất nước. Gọi là “đạo đức cách mạng” vì đó là đạo đức phục vụ cách mạng, đạo đức mà người cách mạng phải có. Đó là đạo đức được nảy sinh và phát triển trong cuộc đấu tranh cách mạng đầy khó khăn, gian khổ và hi sinh của nhân dân ta. Người viết: “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống, nó do đấu tranh,

rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố, cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong” [6, tr.293]. Đạo đức cách mạng là tuyệt đối trung thành với Đảng với nhân dân; đặt lợi ích của cách mạng, của Đảng của nhân dân lên trên hết, trước hết. Bản thân Hồ Chí Minh là người không chỉ giáo dục đạo đức cho mọi người, mà chính Người đã luôn thực hành đạo đức và trở thành một tấm gương cao đẹp mà mọi thế hệ phải noi theo, thực hiện theo đạo đức của Người.

Việc giáo dục đạo đức cho con người, cần phải nhận thức đúng đắn và đầy đủ vai trò to lớn của đạo đức trong quá trình hình thành và phát triển nhân cách, cũng như định hướng giá trị cho hoạt động của con người. Đối với con người Việt Nam trong thời đại cách mạng mới cần tự giác học tập, rèn luyện, tu dưỡng và không ngừng nâng cao đạo đức cách mạng nhằm cống hiến ngày càng nhiều hơn sức lực, trí tuệ cho phát triển đất nước. Song song với việc giáo dục nhân cách đạo đức con người cần phải giáo dục lý luận chính trị, lý tưởng cách mạng cho người Việt Nam. Theo Hồ Chí Minh, trong thời đại ngày nay, nếu con người không có định hướng chính trị đúng đắn, không được trang bị lý tưởng cách mạng tiên tiến thì như người nhắm mắt mà đi; như ban đêm không có đèn, không có gậy, dễ vấp té; hoặc như người không có trí khôn, tàu không có bàn chỉ nam, nhất định không thể hăng hái đấu tranh cho nhân dân, cho cách mạng. Định hướng lý tưởng cách mạng cho con người Việt Nam trong tư tưởng của Người, có giá trị xuyên suốt trong thời đại Hồ Chí Minh đến nay là phấn đấu cho Tổ quốc ta hoàn toàn độc lập, cho chủ nghĩa xã hội toàn thắng trên đất nước ta và trên toàn thế giới. Hiện nay, chúng ta vừa kết hợp giáo dục đạo đức mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh vừa vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác – Lênin trong việc giáo dục lý tưởng cho con người trong nhận thức và các hoạt động xã hội.

Cùng với việc giáo dục đạo đức, bồi dưỡng lý tưởng cách mạng, còn phải phát triển, nâng cao năng lực thẩm mỹ cho con người. Bởi vì, con người không những có nhu cầu tồn tại, mà còn có nhu cầu phát triển. Vươn tới cái mới, cái hay, cái đẹp, cái cao cả đóng vai trò quan trọng có ý nghĩa quyết định tính nhân văn trong nhận thức và hành động của con người, là thước đo “phẩm chất người” trong các hoạt động của mỗi cá nhân. Vì vậy, phát triển năng lực thẩm mỹ của con người không thể không bồi dưỡng cho họ tự hiểu biết về cái đẹp, cái tốt, cái đúng, cái cao cả; đó chính là khát vọng tiềm ẩn trong mỗi con người, muốn vươn tới “chân, thiện, mỹ”. Đồng thời, đấu tranh chống lại những thói hư tật xấu, những phong tục tập quán lạc hậu, lỗi thời, những việc làm thấp hèn, phản văn hoá, đi ngược lại với lợi ích nhân dân, của cách mạng.

Để phát triển và nâng cao trình độ, năng lực thẩm mỹ của con người Việt Nam, cần phải xây dựng định hướng thẩm mỹ đúng đắn. Bởi lẽ, định hướng thẩm mỹ đúng đắn bao giờ cũng gắn với lý tưởng chính trị, lý tưởng đạo đức của xã hội và con người. Với những quan điểm đúng đắn, biện pháp tích cực, Hồ Chí Minh đã góp phần xây dựng định hướng thẩm mỹ đúng đắn cho con người Việt Nam, thông qua đó con người nỗ lực vươn tới những giá trị cao quý của chân, thiện, mỹ, góp phần hoàn thiện

và phát triển nhân cách của bản thân, góp phần tích cực cho xây dựng đạo đức mới.

Ý nghĩa hiện thời trong tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển con người là phát triển cả về thể lực, trí lực, tâm lực. Ba mặt đó luôn quan hệ biện chứng trong sự phát triển con người Việt Nam. Thực hiện mục tiêu này, trong hơn 30 năm đổi mới vừa qua, chúng ta đã có được những thành tựu đáng khích lệ, song bên cạnh những thành tựu đó vẫn còn những hạn chế nhất định về phát triển con người Việt Nam thời kỳ đổi mới với tư cách con người phát triển toàn diện. Đảng Cộng sản Việt Nam chỉ rõ: “Phát triển và nâng cao nguồn nhân lực, nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao là một đột phá chiến lược, là yếu tố quyết định đẩy mạnh phát triển và ứng dụng khoa học, công nghệ, cơ cấu lại kinh tế, chuyển đổi mô hình tăng trưởng và là lợi thế cạnh tranh quan trọng nhất, bảo đảm cho phát triển nhanh, hiệu quả và bền vững” [2, tr.130-131]. Tại Đại hội XII của Đảng đã chỉ rõ, phải coi “giáo dục là quốc sách hàng đầu. Phát triển giáo dục và đào tạo nhằm nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài”. “giáo dục con người Việt Nam phát triển toàn diện và phát huy tốt nhất tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân; yêu gia đình, yêu Tổ quốc, yêu đồng bào, sống tốt và làm việc hiệu quả” [2, tr.114]. “Xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện phải trở thành mục tiêu của chiến lược phát triển. Đúc kết và xây dựng hệ giá trị văn hoá và hệ giá trị chuẩn mực của con người Việt Nam thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập quốc tế; tạo điều kiện để phát triển về nhân cách, đạo đức, trí tuệ, năng lực sáng tạo, thể chất, tâm hồn, trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân, ý thức tuân thủ pháp luật. Tạo chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức, ý thức tôn trọng pháp luật, mọi người Việt Nam đều hiểu biết sâu sắc, tự hào tôn vinh lịch sử, văn hoá dân tộc” [2, tr.126-127].

Đảng ta yêu cầu: “Kiên định chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, vận dụng sáng tạo và phát triển phù hợp với thực tiễn Việt Nam; kiên định mục tiêu độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; kiên định đường lối đổi mới. Nâng cao bản lĩnh chính trị, trí tuệ, tính chiến đấu của toàn Đảng và mỗi cán bộ, đảng viên” [2, tr.46]. Đồng thời, phương pháp giáo dục con người để nâng cao bản lĩnh chính trị, tu dưỡng, rèn luyện đạo đức, lối sống tốt đẹp, có ý nghĩa nhân văn cao cả chính là “học tập và làm việc theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh gắn với chống suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức lối sống” [2, tr.47]. Trong thời đại khoa học và công nghệ, với sự bùng nổ thông tin trên mọi lĩnh vực của khoa học và đời sống, phát triển con người Việt Nam có năng lực trí tuệ cao và đạo đức lối sống tốt đẹp phải hướng đến phát triển nhân cách toàn diện “vừa hồng vừa chuyên”, giỏi về chuyên môn nghề nghiệp, có bản lĩnh chính trị vững vàng, nhận thức tư tưởng tiến bộ, có phẩm chất đạo đức tốt đẹp, lối sống nhân ái nhân văn.

Trong giai đoạn hiện nay tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển con người càng có ý nghĩa quan trọng, đó là con người được phát triển toàn diện cả về đức, trí, thể, mỹ, có khả năng nắm vững toàn bộ hệ thống sản xuất trong thực tiễn. Ngày nay con

người đang dần dần chiếm lĩnh được vị thế quan trọng, được các quốc gia, dân tộc khai thác, đầu tư và phát triển con người. Ở Việt Nam phát triển con người chính là đầu tư cho việc giáo dục con người và đã đặt mục tiêu giáo dục là quốc sách hàng đầu. Muốn phát triển con người thì trước hết là phải phát triển giáo dục. Nhiệm vụ đầu tiên là đầu tư cho giáo dục, ưu tiên phát triển trí tuệ con người, sau đó phát triển con người về mặt chính trị, tư tưởng, đạo đức, thể chất, năng lực sáng tạo, ý thức cộng đồng, lòng nhân ái khoan dung, tôn trọng nghĩa tình. Phát triển con người là vấn đề cốt lõi, là mục tiêu chiến lược, là động lực cho sự phát triển kinh tế - xã hội theo quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, xuyên suốt mọi thời kỳ của cách mạng. Quan điểm đó càng có ý nghĩa sâu sắc trong thời đại công nghệ 4.0, để phát triển con người Việt Nam hội nhập với nhân loại trong nền kinh tế tri thức.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Đảng Cộng Sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2]. Đảng Cộng Sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [3]. Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập, t.4*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4]. Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập, t.7*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [5]. Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập, t.8*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [6]. Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập, t.9*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội

HO CHI MINH'S IDEAL ON THE HUMAN DEVELOPMENT - MODERN MEANING IN THE INNOVATION IN VIETNAM

Thai Thi Khuong

Faculty of Political Theory , University of Sciences, Hue University

Email: thaikhuong040510@gmail.com

ABSTRACT

Ho Chi Minh studies people in many different ways, in which human development is an particularly important content that was mentioned . Ho Chi Minh's ideal about the human development is a dialectical combination of human relationships and development for the purpose of human liberation and development through education - training; Comprehensive human development is a deep crystallization in the Vietnamese people development strategy was expressed by Ho Chi Minh's ideal in the process of Vietnam revolutionary leadership. During the renovation period, Ho Chi Minh's ideal about human development is more and more important and is applied creatively and developed by our Party in accordance with reality. Aiming at developing high quality and comprehensive human, meeting high quality human resources to be suitable with the general trend of the era.

Key words: development of a comprehensive person, development of people, people of Ho Chi Minh.

Thai Thi Khuong sinh ngày 09/02/1978 tại Hà Tĩnh. Năm 2002, bà tốt nghiệp cử nhân chuyên ngành Triết học và năm 2006 bà tốt nghiệp Thạc sỹ Triết học tại trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Năm 2019 bà nhận bằng Tiến sỹ Triết học tại Học viện Khoa học Xã hội, Viện Hàn Lâm Khoa Học Xã Hội Việt Nam. Từ năm 2007 đến nay, bà giảng dạy tại khoa Lý luận Chính trị, trường Đại học Khoa học, Đại Học Huế.

Lĩnh vực nghiên cứu: Triết học, Chính trị học.

